
**Річкова система,
річковий басейн, вододіл.
Елементи річкової
долини. Пороги і
водоспади.
Живлення річок**

Річка - це природний водний потік, що протікає в зниженнях рельєфу, створених її рухом.

Невеликі річки називаються **струмками**. Як правило, течія річки буває безперервною. Але зустрічаються і тимчасово пересихаючі річки.

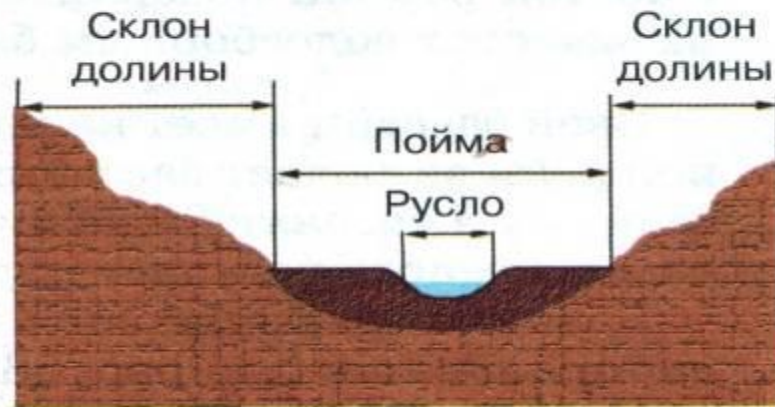
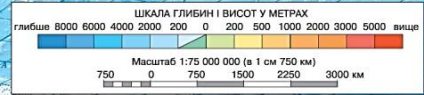
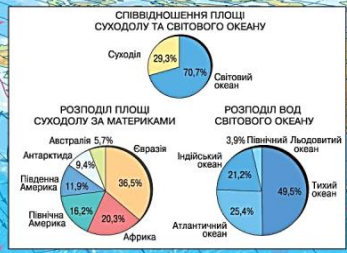
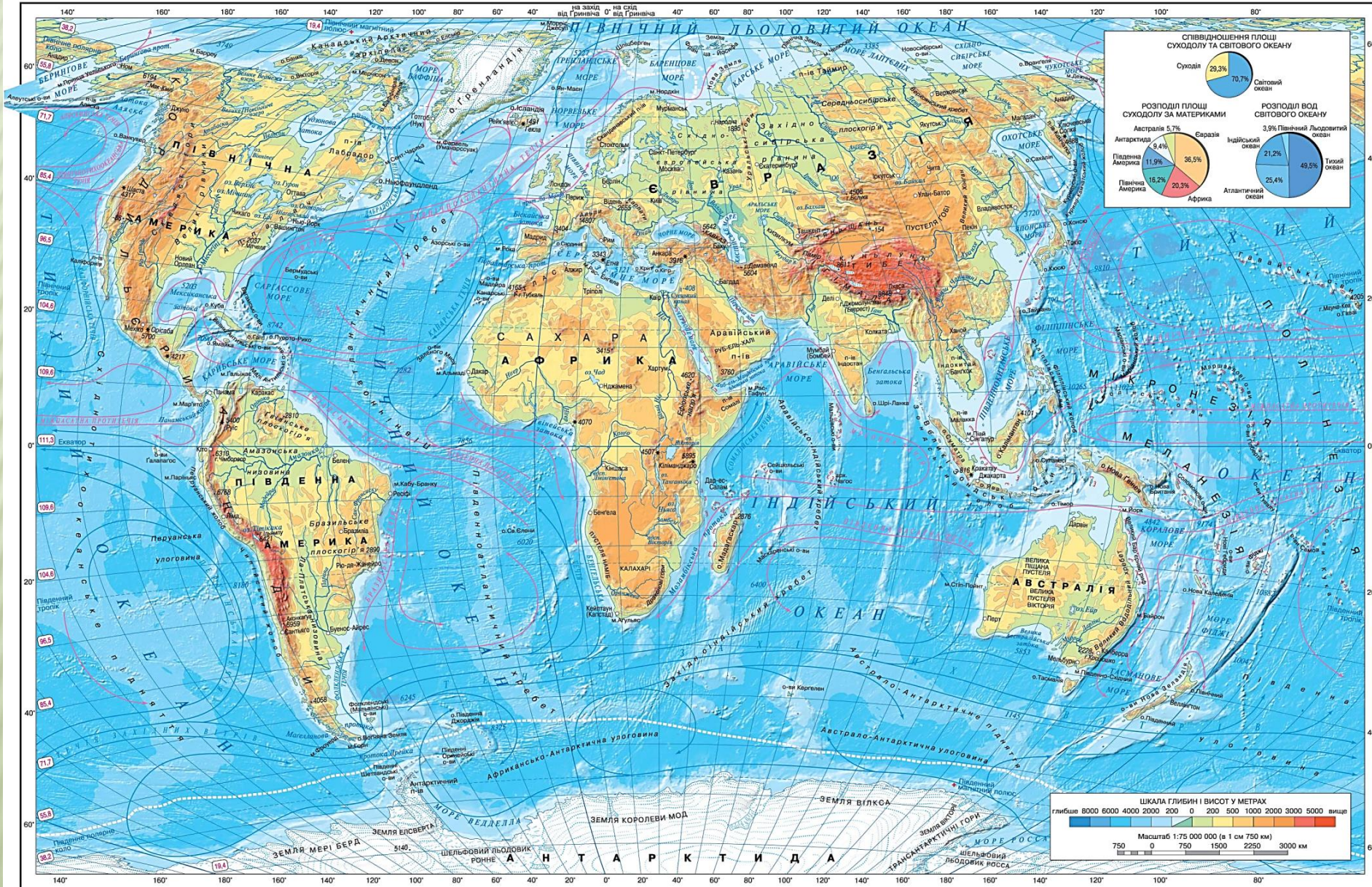
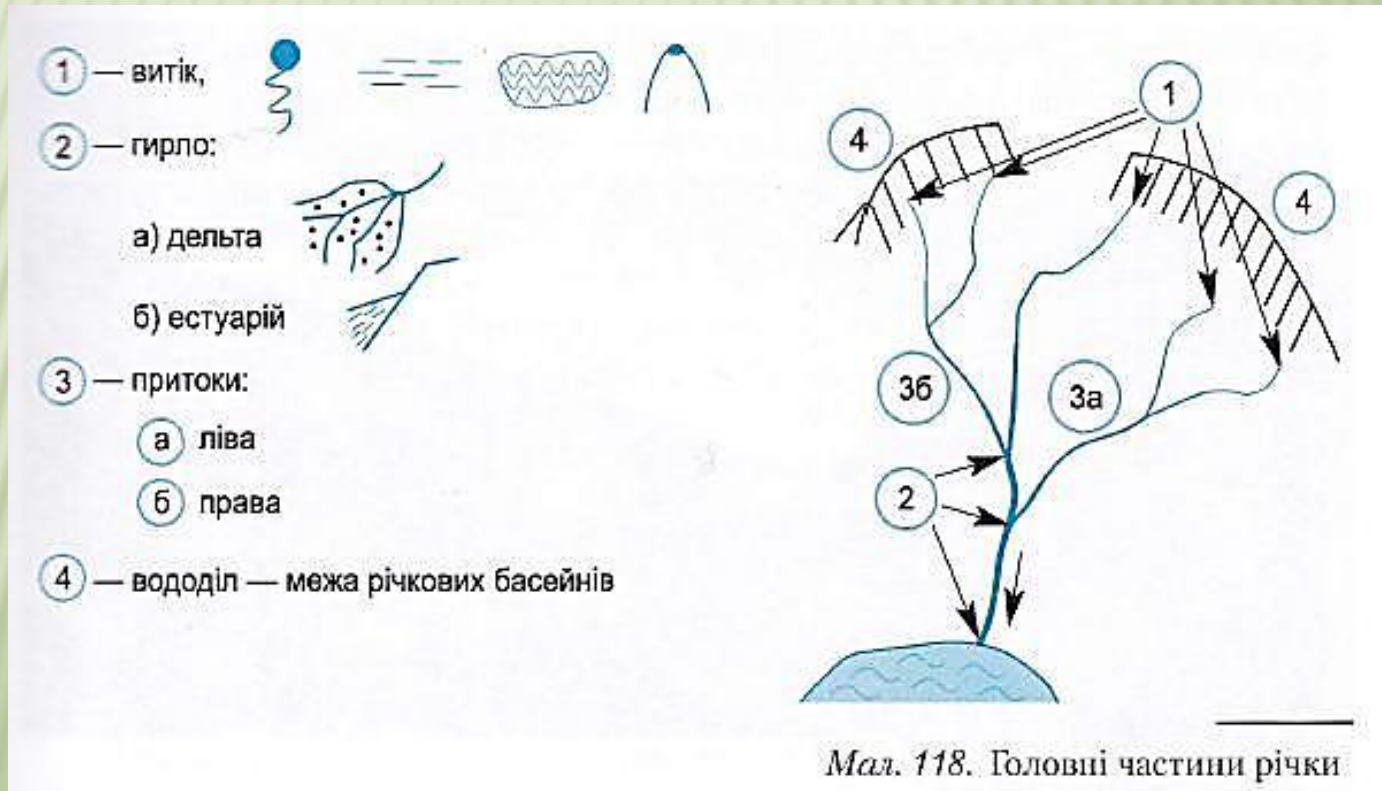

Рис. 7. Равнинная река и поперечный профиль ее долины

ФІЗИЧНА КАРТА СВІТУ

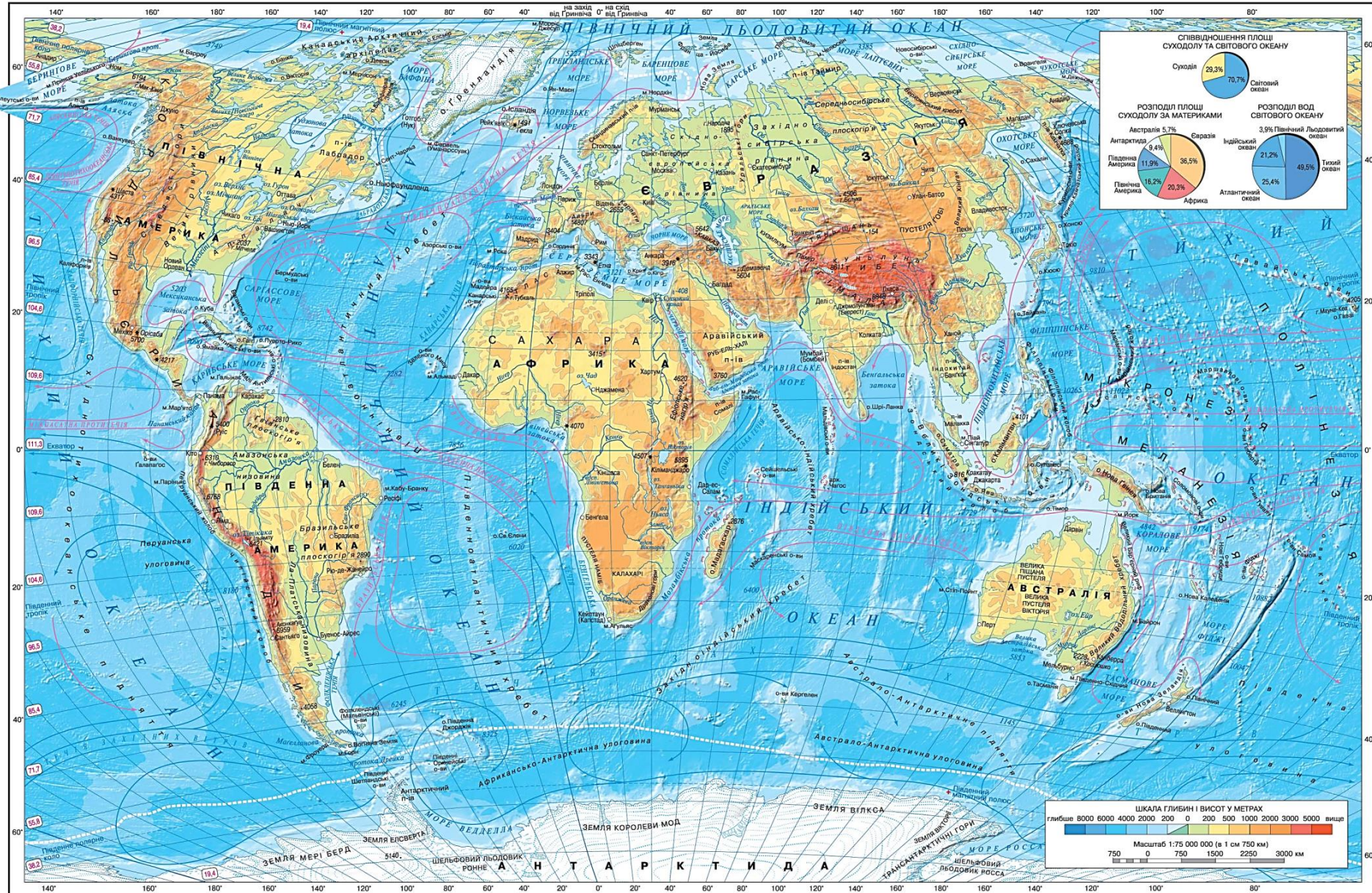

Річка тече по схилу земної поверхні: її початок завжди розташований вище, ніж закінчення. **Початок ріки** - це її витік. Витоки бувають різні. Дніпро починається на Валдайській височині з болота, там, де виходять підземні води. **Витоком може бути:** гори, височина, плоскогір'я, озеро, болото.

Завдання: де знаходиться витік річок Амазонка, Ніл, Хуанхе, Міссісіпі, Ганг.

ФІЗИЧНА КАРТА СВІТУ

Гирло - це місце куди впадає річка. Дніпро впадає в Чорне море.

Гирлом може бути: інша річка, море, озеро, океан, затока.

Витік річки
Дністер

Витік річки
Дніпро

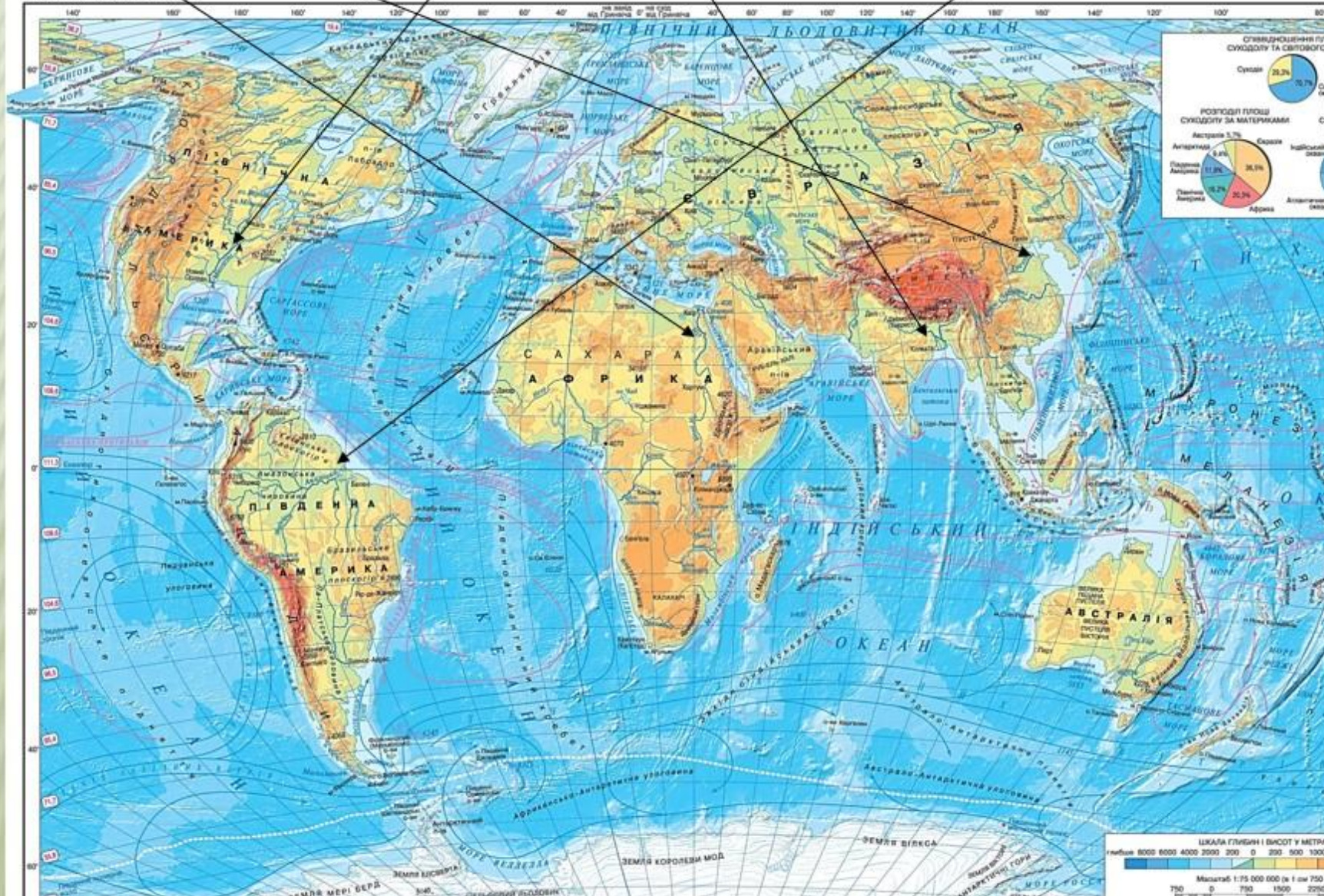
Витік річки
Джурла

Завдання: де знаходиться гідро річок Амазонка

Ніл **Завдання:** де знаходиться витік річок Амазонка, Ніл, Хуанхе, Міссісіпі, Ганг.

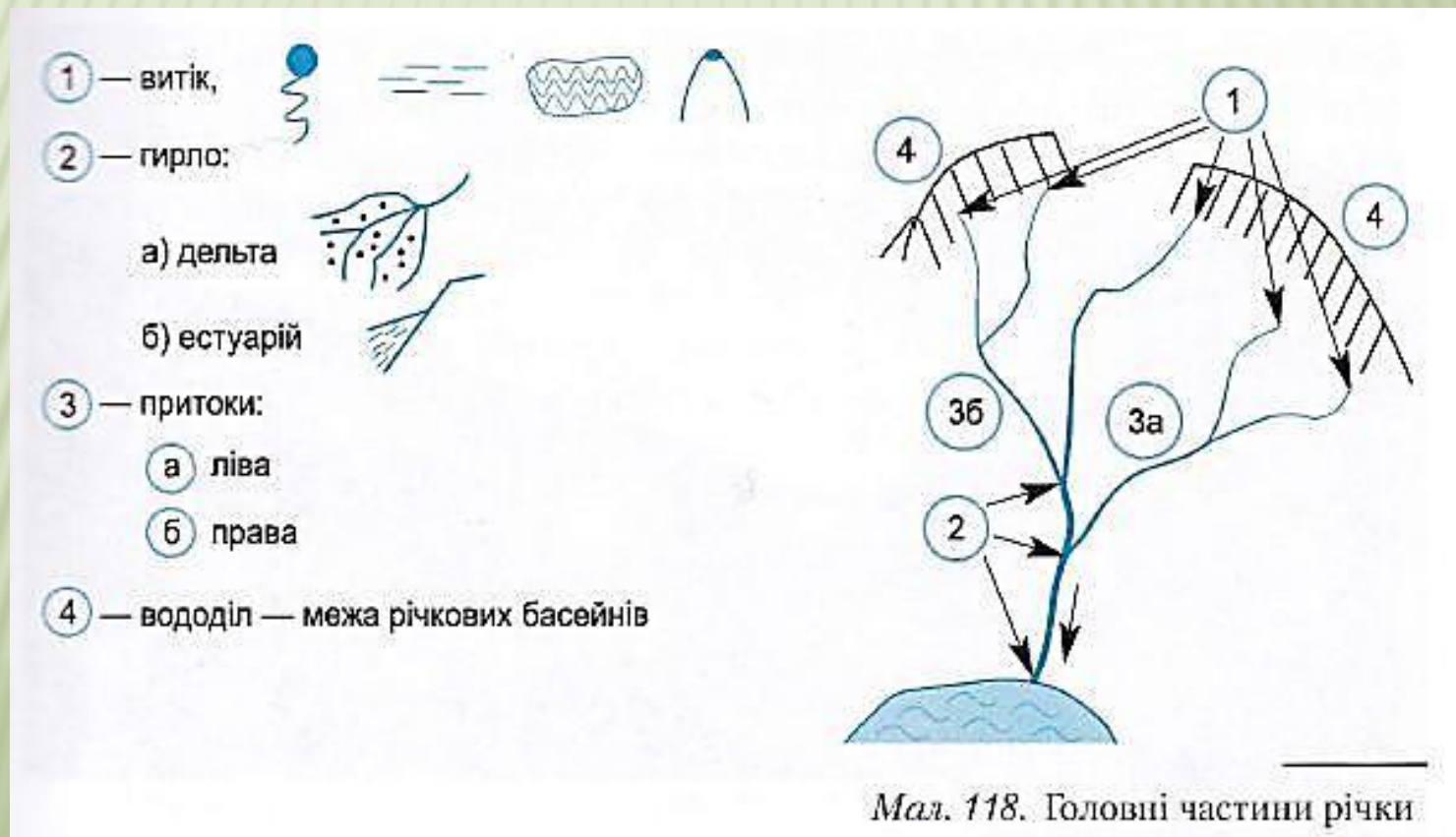
ФІЗИЧНА КАРТА СВІТУ

Річкова система – це річка з притоками.

Притоки – ліві та праві.

Щоб дізнатися, якою притокою ріки є інша річка - правою або лівою - треба уявити, що ви стоїте лицем до гирла головної річки (вниз за течією). Якщо притока впадає в головну річку справа - вона права, якщо ліворуч - ліва.

Мал. 118. Головні частини річки

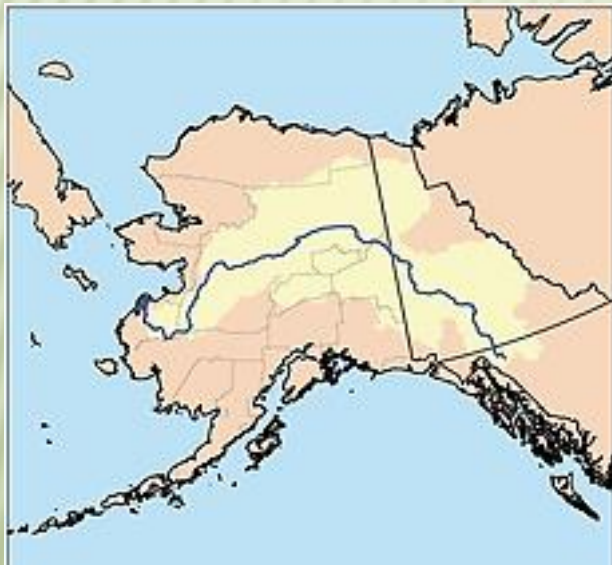

Меконг

Амур

Юкон

Колорадо

Гідрографічне районування території України

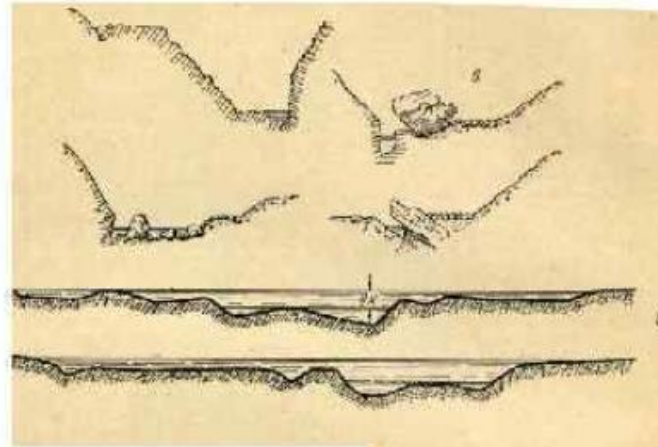

Межа, яка ділить басейни сусідніх річок називають **ВОДОДІЛОМ**.

Вододілом можуть бути: гори, височини.

Форми поперечних профілів

- а – гірських русел
- б – рівнинних
- г - заболочених

Русло, яке має в поперечному перерізі два заглиблення називають подвійним

Річка гірська

Річка річинна

Річка у яру

Елементи річкової долини

Річкова долина – це звивисте заглиблення земної поверхні, по якому тече річка

Тераси

Заплава

Річище

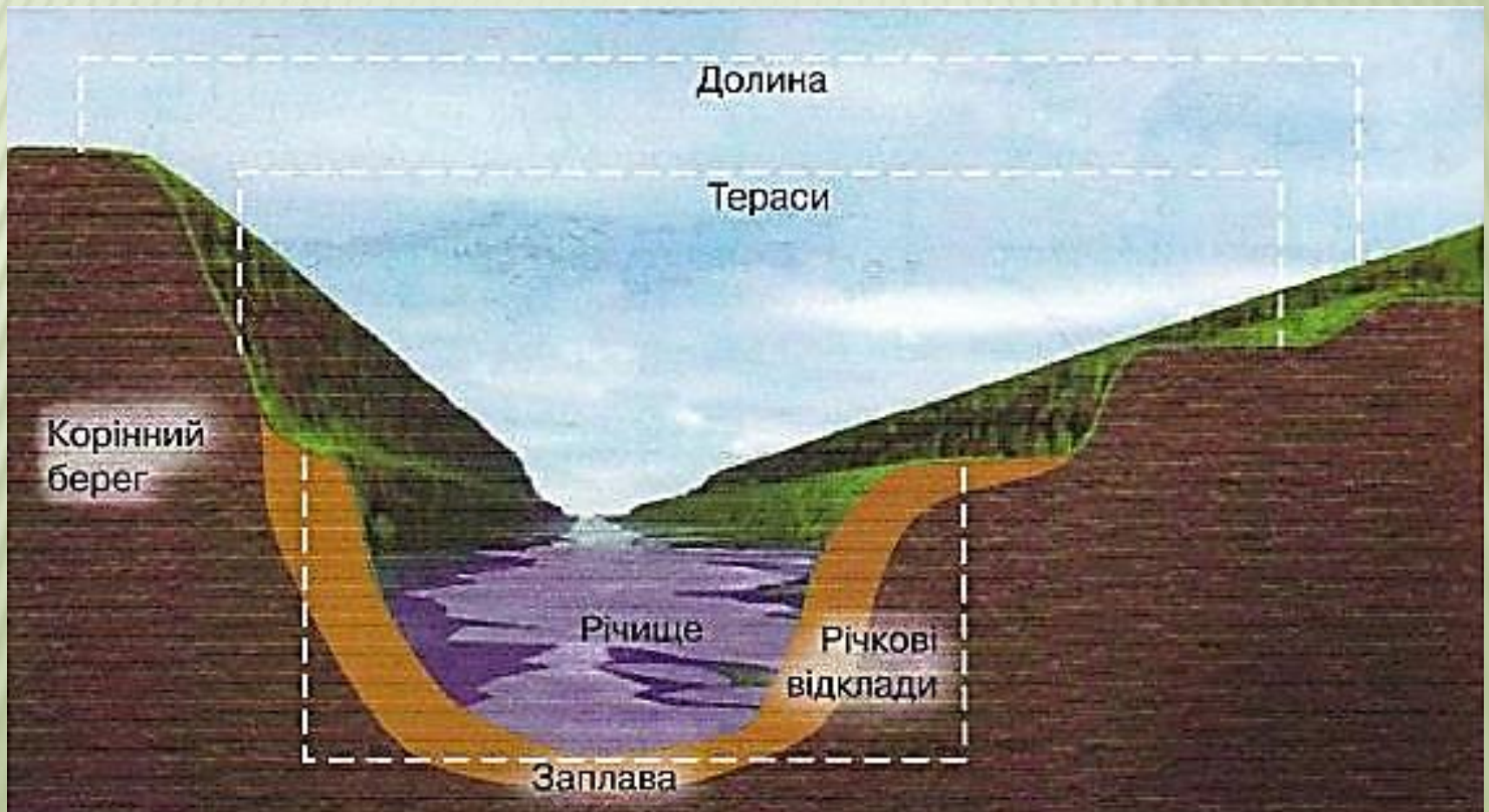

Схематичний малюнок будови річки

Річище – це заглиблення земної поверхні по якому постійно тече вода.

Заплава – частина річкової долини, що заливається водою в період повені.

Тераси – уступи, що піднімаються над новою заплавою.

В залежності від того яким рельєфом протікають річки, їх поділяють на рівнинні та гірські.

Рівнинні річки течуть спокійно, плавно на широких рівнинах. Серед них нам відомі: Волга, Дніпро, Ганг, Ніл, Дон, Міссісіпі, Амазонка.

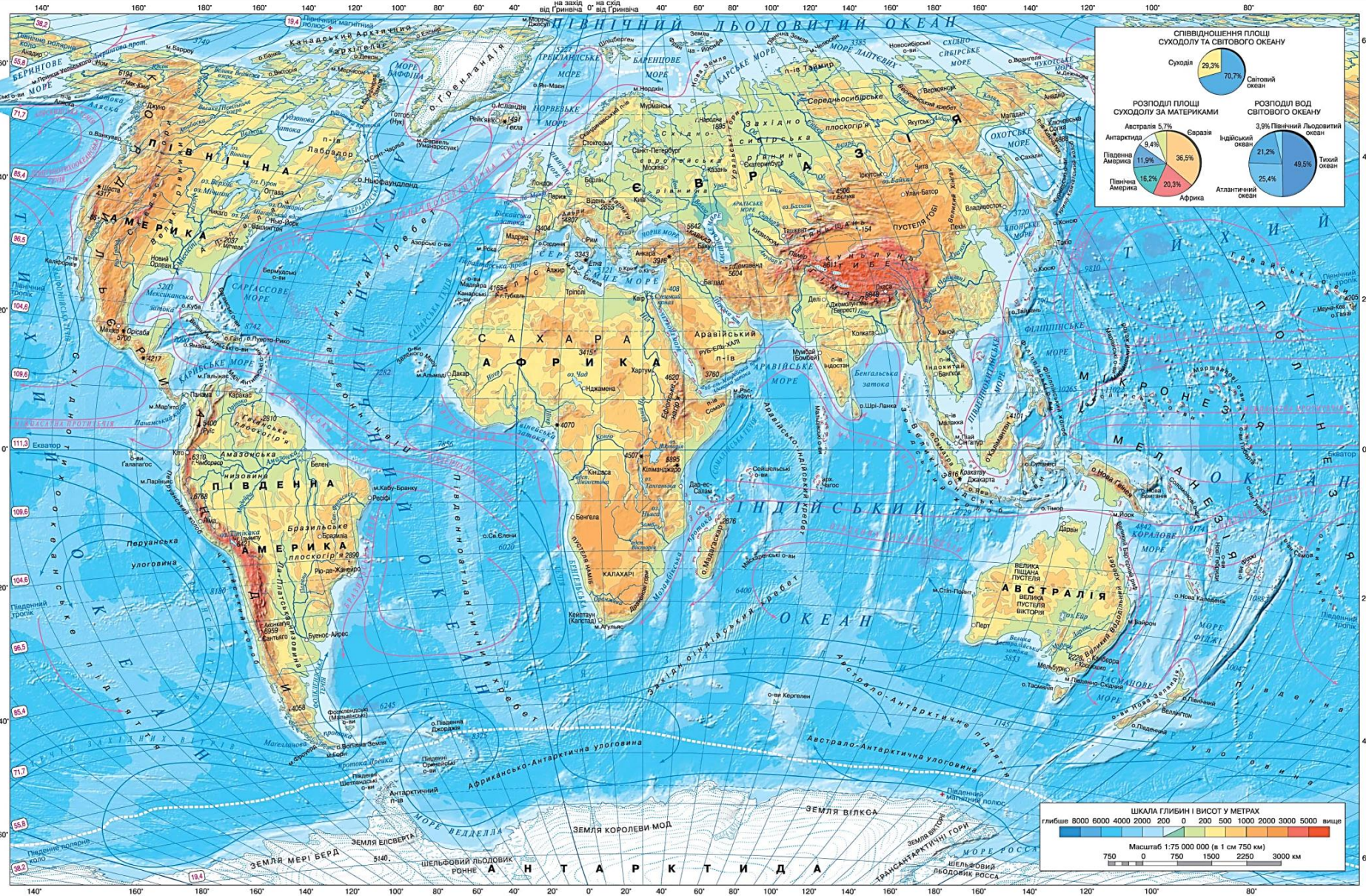
Гірські річки набагато швидші, ніж рівнинні. З гір нестримно збігають: Дністер з притоками, Колорадо, Колумбія.

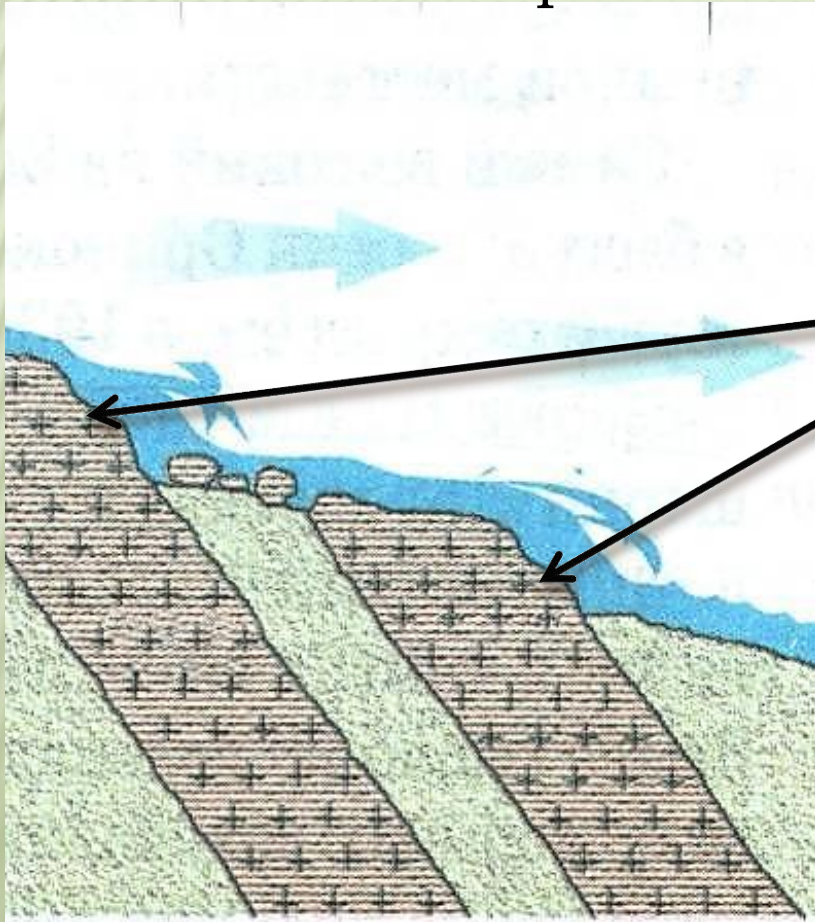
Завдання: Якими формами рельєфу протікають річки Амазонка, Ніл, Хуанхе, Міссісіпі, Ганг, Об, Лена.

ФІЗИЧНА КАРТА СВІТУ

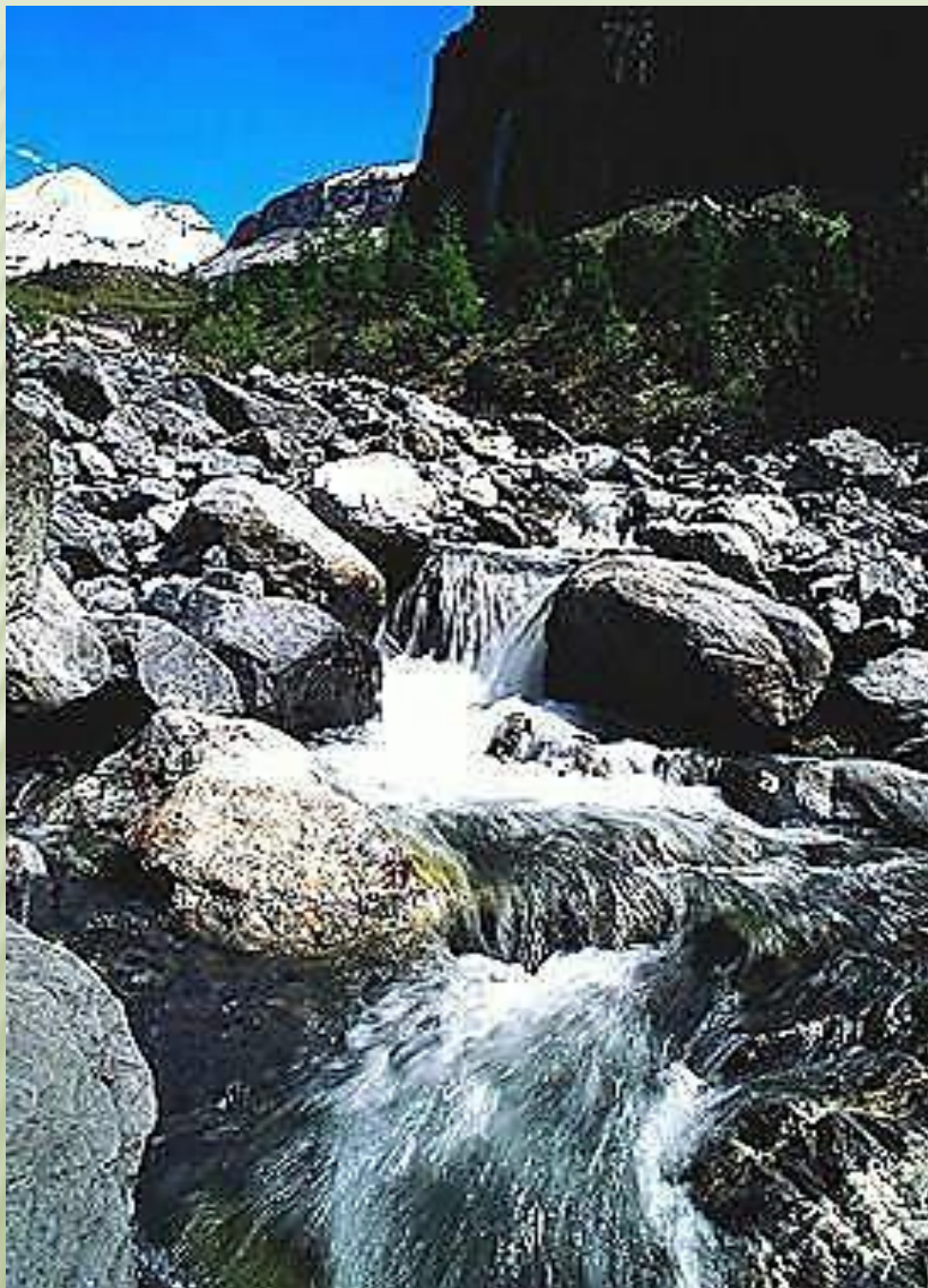

Іноді в руслі річки чергуються смуги твердих і м'яких гірських порід. Ріка поступово розмиває м'якші породи, а виходи твердих порід, що не розмиваються, утворюють пороги.

Пороги – виходи твердих гірських порід, що перетинають шлях річки.

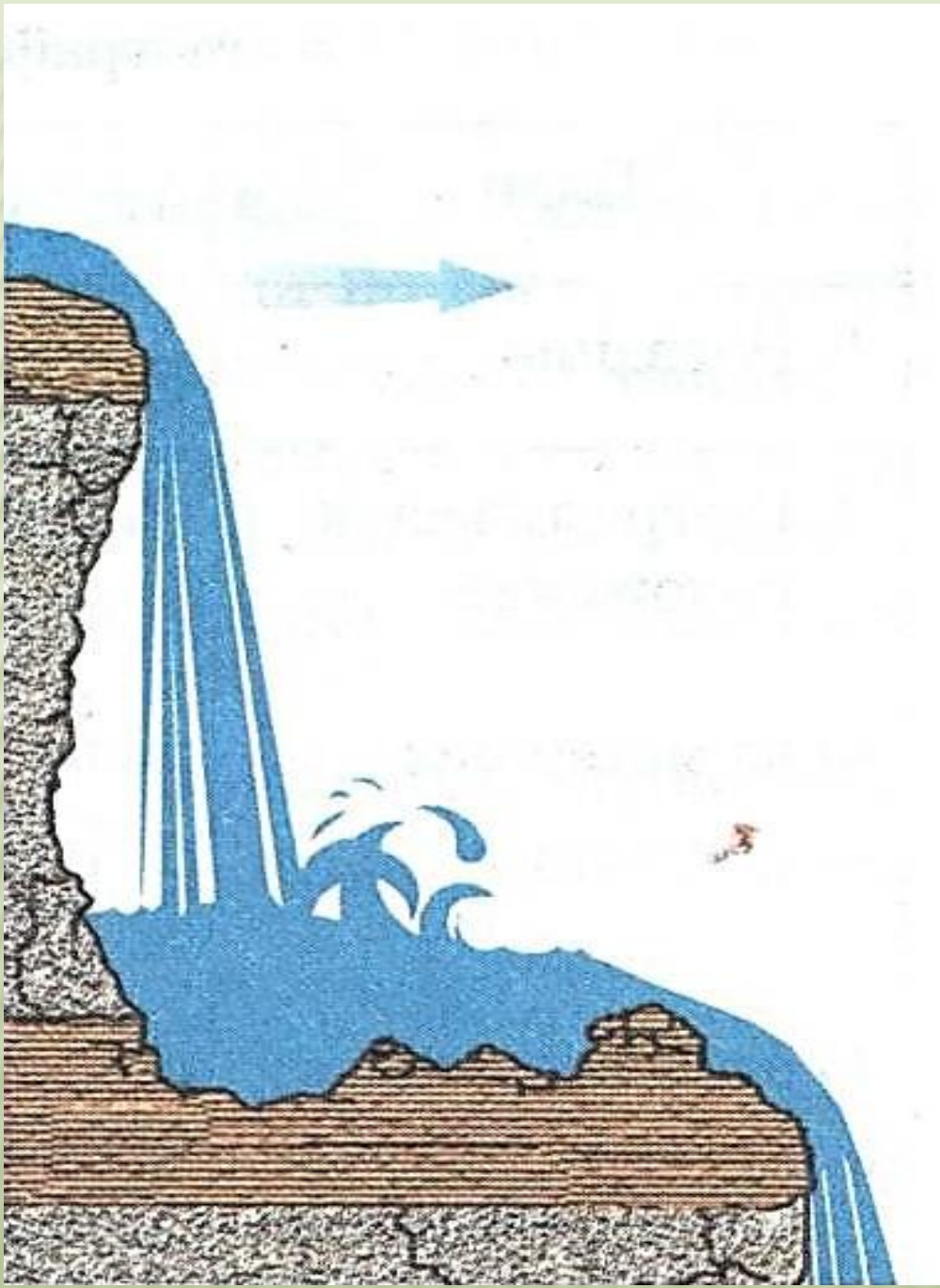

Пороги

На порожистих
ділянках
рівнинні річки
схожі на гірські.

Пороги
бувають дуже
красиві, але
СИЛЬНО
заважають
судноплавству

В основному водоспади утворюються в тих випадках, коли русло річки пролягає спершу по твердих породах, а потім по м'якших. Ріка розмиває м'яку породу швидше, ніж тверду, в результаті виходить уступ.

Поступово цей уступ поглиблюється, перетворюючись на обрив, і тоді річка починає нестримно падати вниз через його край, утворюючи водоспад. Анхель, Ніагарський та ін.

Водоспад – великий виступ, складений твердими породами, що зустрічається на шляху річки.

Водоспад Анхель

Водоспад Ніагарський

Водоспад Вікторія

Водоспад Джур-Джур

Джур-Джур (Україна)

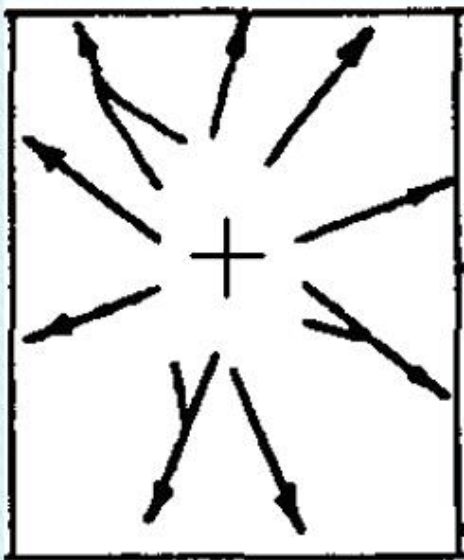
2. Морфометричні характеристики ріки.

1. довжина ріки;
2. коефіцієнт звивистості;
3. русло річки;
4. басейн річки;
5. коефіцієнт густота річкової сітки.

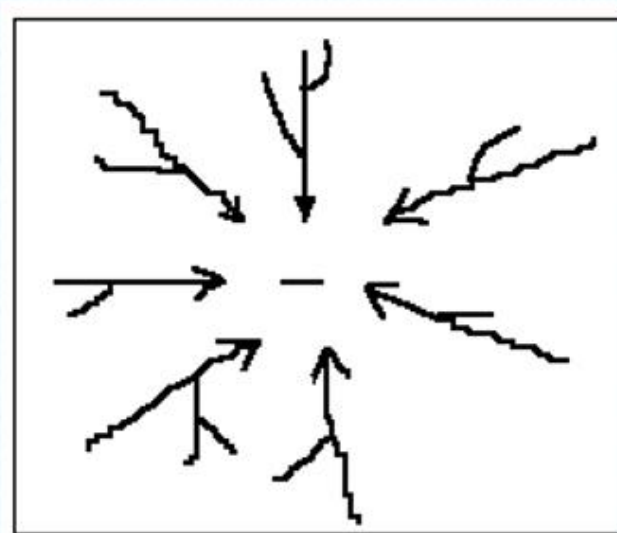
► Річкові системи досить різноманітні за малюнком їх річкової сітки, який залежить насамперед від геологічної будови, рельєфу і клімату. **Виділяють такі основні типи:**

- радіальний,
- ортогональний
- деревоподібний,
- перистий,
- паралельний та ін.

- ▶ Радіальний тип річкової сітки у свою чергу буває:

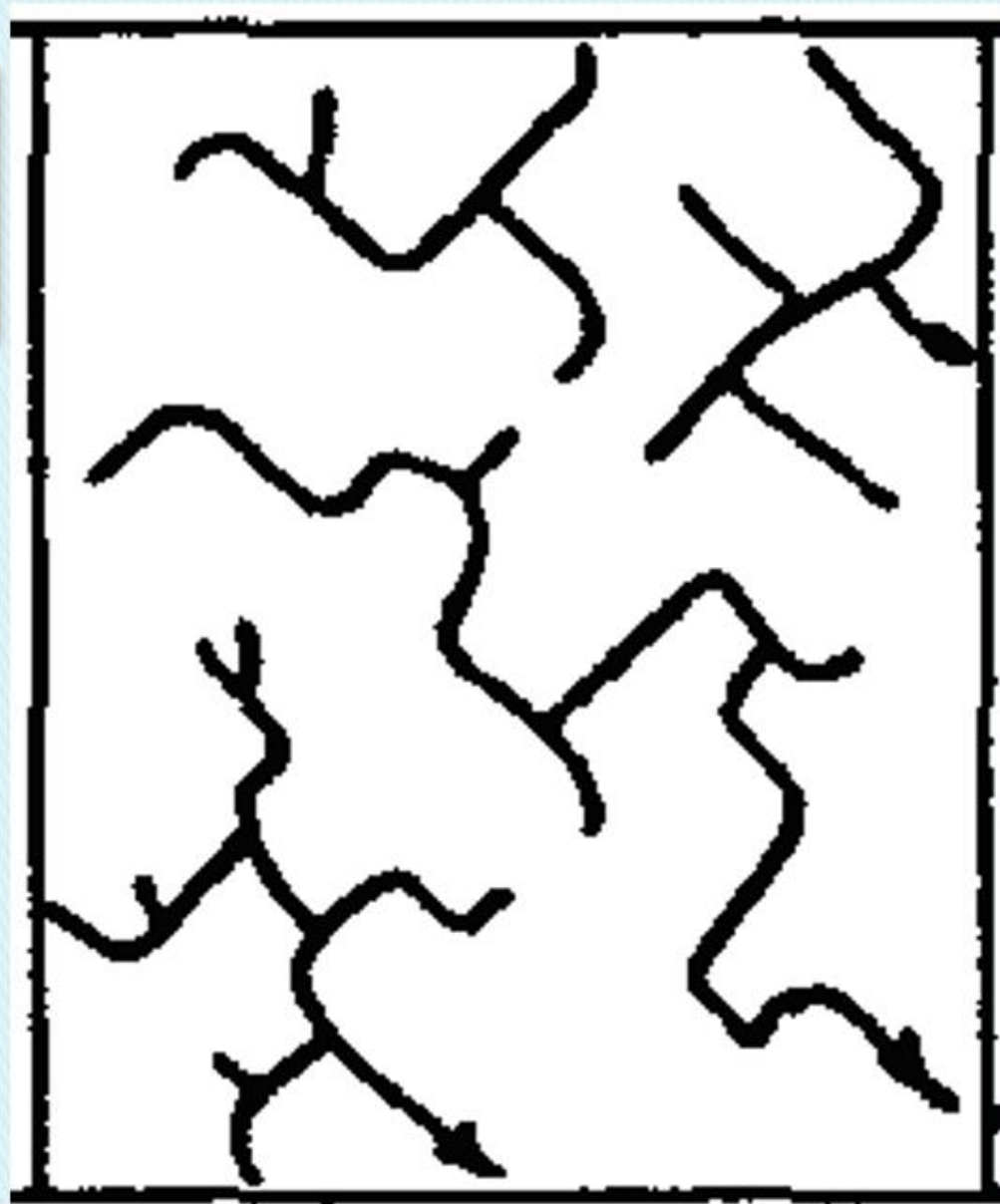

відентральний

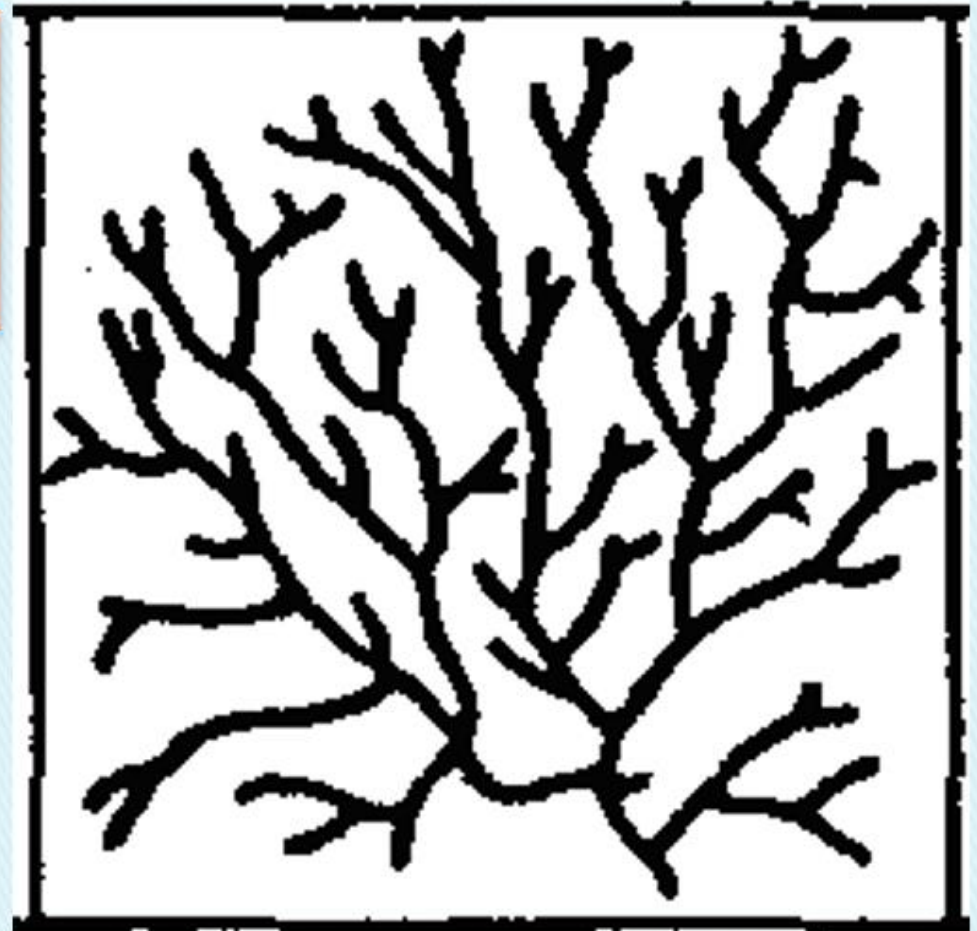

Доцентральний

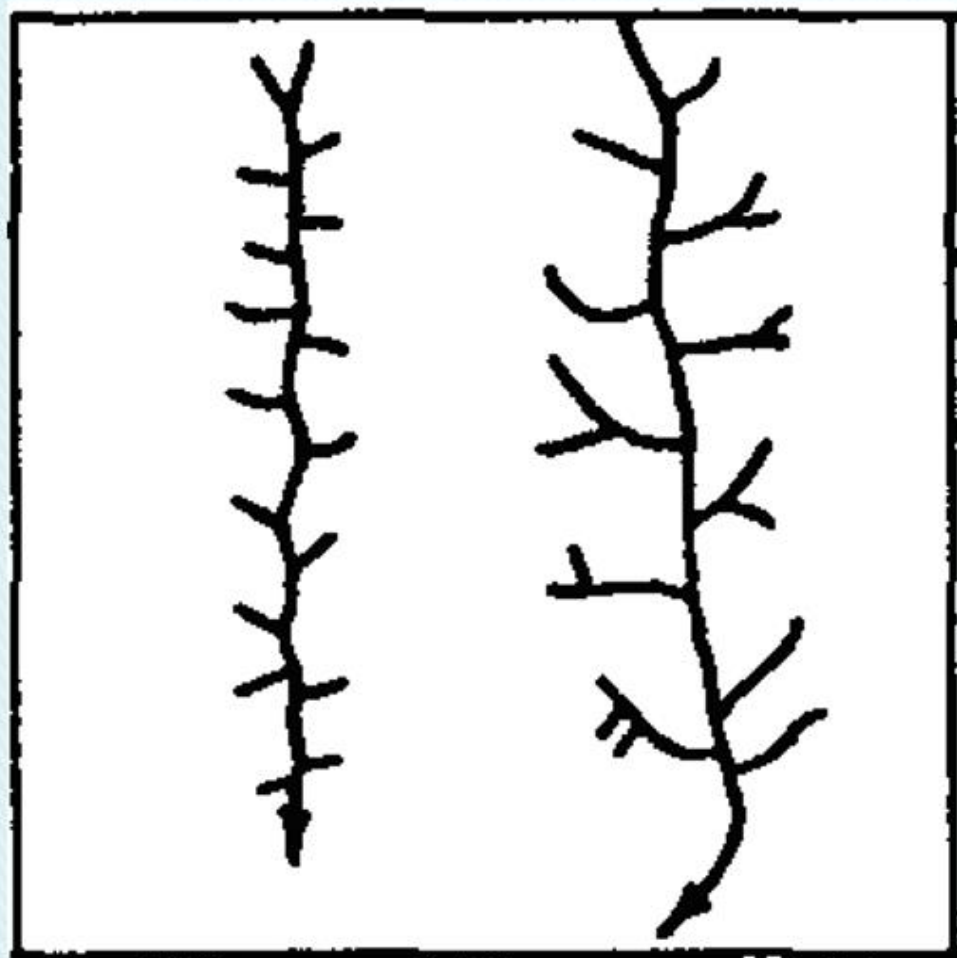
Ортогональний тип
річкової мережі

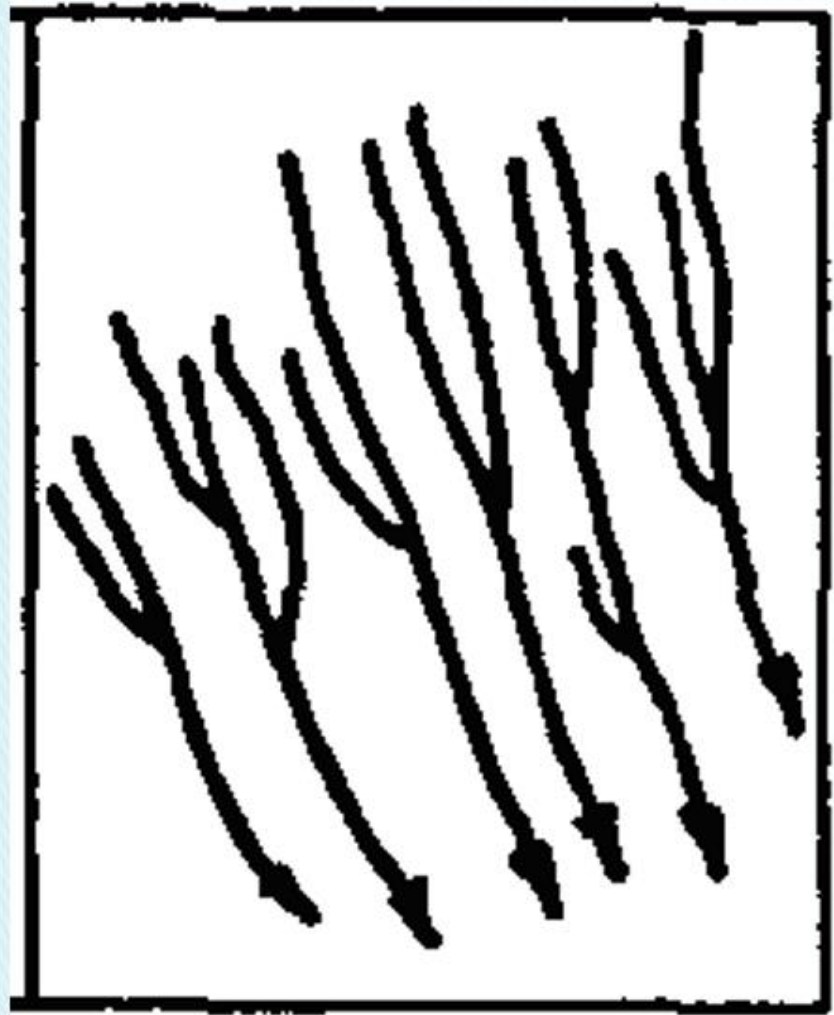
Деревоподібний тип
річкової мережі

Перистий тип
річкової мережі

▶ Паралельний тип
річкової системи

2. Морфометричні характеристики ріки.

1. довжина ріки;
2. коефіцієнт звивистості;
3. русло річки;
4. басейн річки;
5. коефіцієнт густота річкової сітки.

► *Довжина ріки* - це відстань вздовж ріки від витoku до гирла. Русла річок рідко бувають, прямолінійними, здебільшого вони звивисті, розбиваються на *рукави, блукаючі*.

Найдовшими річками земної кулі є:

Ніл (6671 км);

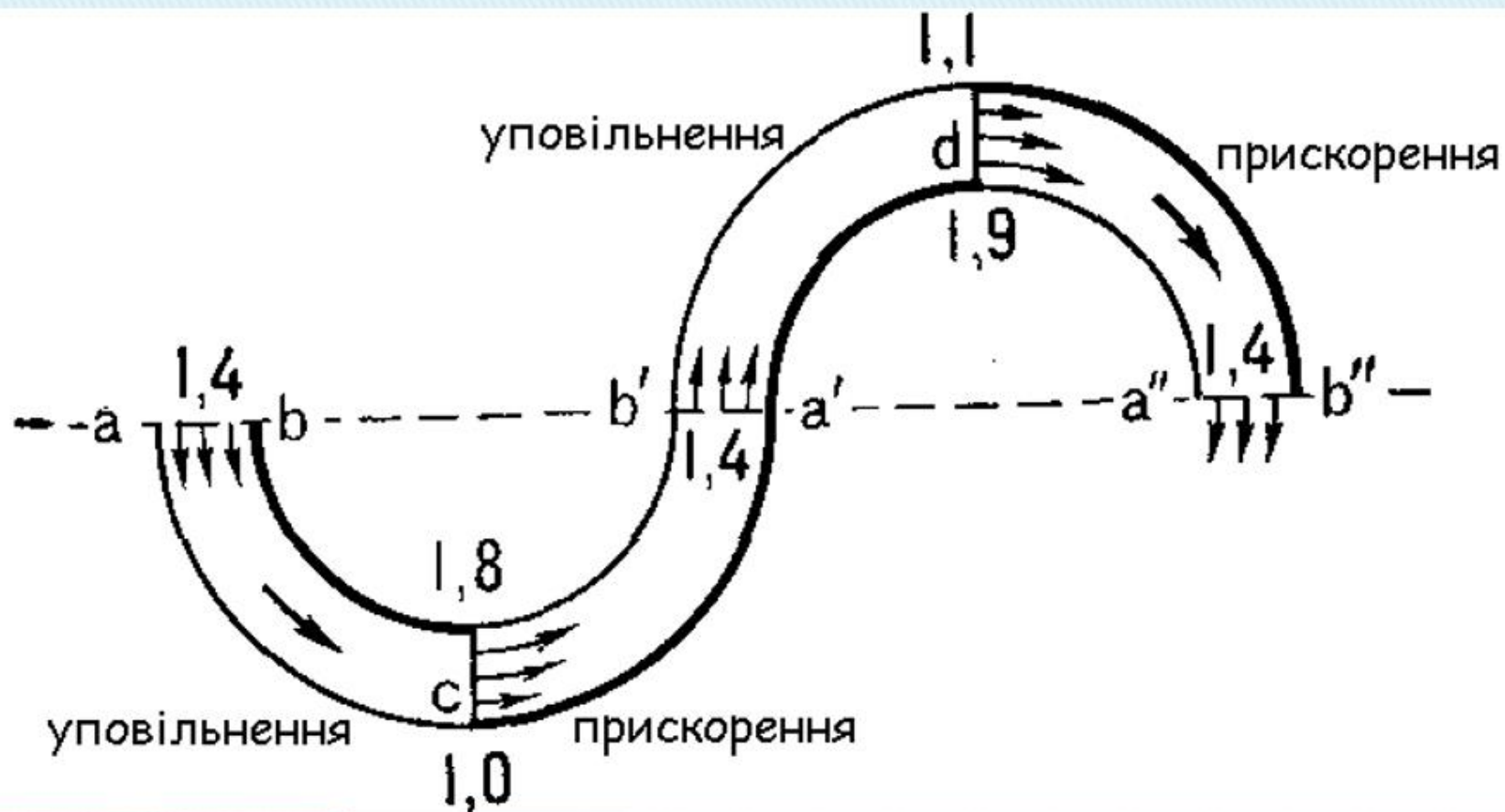
Амазонка (з Укаялі - > 7000 км,

Міссісіпі (з Міссурі 6420 км),

Об (з Іртишем – 5410 км).

Вимірювати довжину річки дуже складно і тому результати не є абсолютно точними.

Звивистість річки – визначається „коефіцієнтом звивистості” (**КЗВ**) – відношенням довжини річки (L) до довжини прямої лінії (L_1), яка сполучає витік і гирло – **$КЗВ = L : L_1$** .

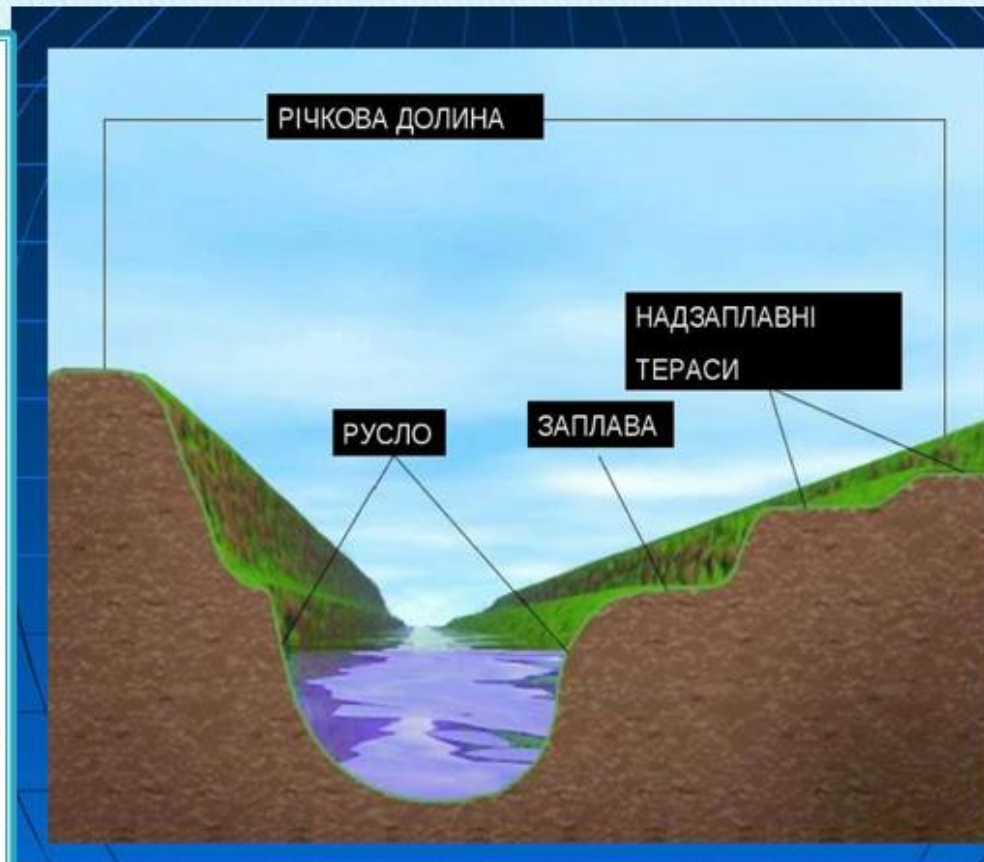

► Розмір самого **русла** - величина змінна. Найнижчий рівень води називається **меженним**, найвищий – **повеневим**.

У руслах рівнинних річок спостерігається чергування **плесів** (найглибших ділянок) і **перекатів** (наймілкіших ділянок).

Плеса розташовуються біля випуклих берегів і розмежовані **перекатами**.

Перекати (броди) - це більш-менш стійкі утворення у вигляді поперечного валу, що пересікає ріку і з'єднується з верхньою та нижньою косою. Посеред перекату спостерігається **корито** - найглибша його частина, де проходить **фарватер**, тобто лінія найбільших глибин.

- ▶ Пропускну здатність русла, розподіл швидкостей, нахилів та інше визначає *поперечний переріз русла*. **Поперечний переріз** - це площина, перпендикулярна до напрямку течії потоку і обмежена знизу дном, а зверху - лінією горизонту води. Площа поперечного перерізу визначається за вимірами глибин, що робляться впоперек річки через рівні відстані.
- ▶ У руслах річок, особливо гірських, наявні нерівності, що призводить до утворення *порогів та водоспадів*.

- ▶ Для характеристики **басейну** використовують такі параметри:
  - **площа басейну F**;
  - **довжина басейну L**, яка визначається як пряма, що з'єднує гирло ріки і точку на вододілі, прилеглу до витoku ріки;

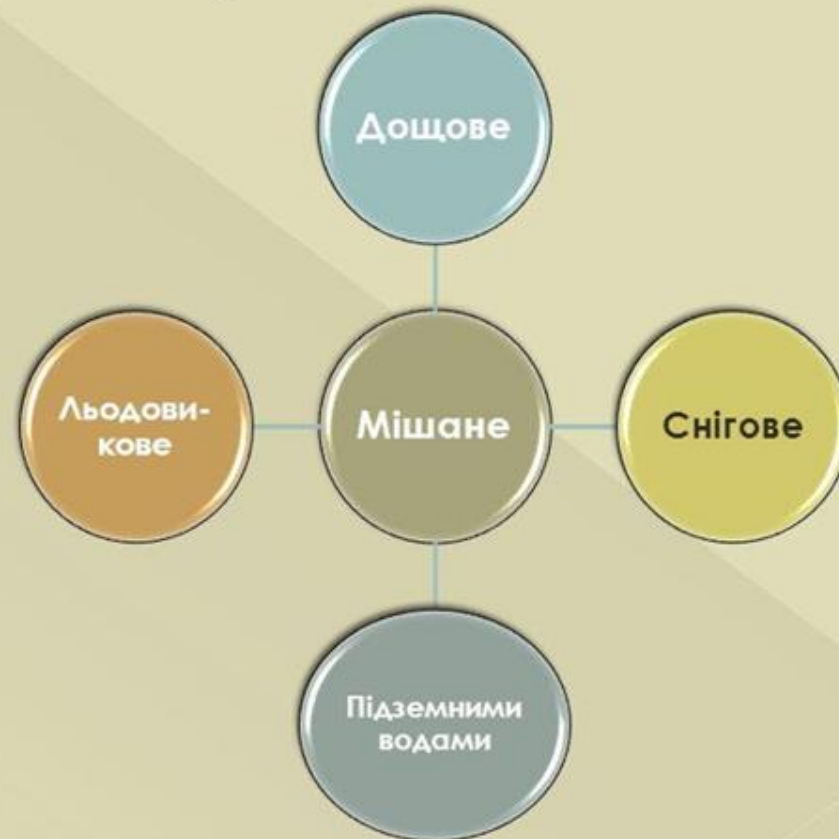

Басейн річки Дніпро

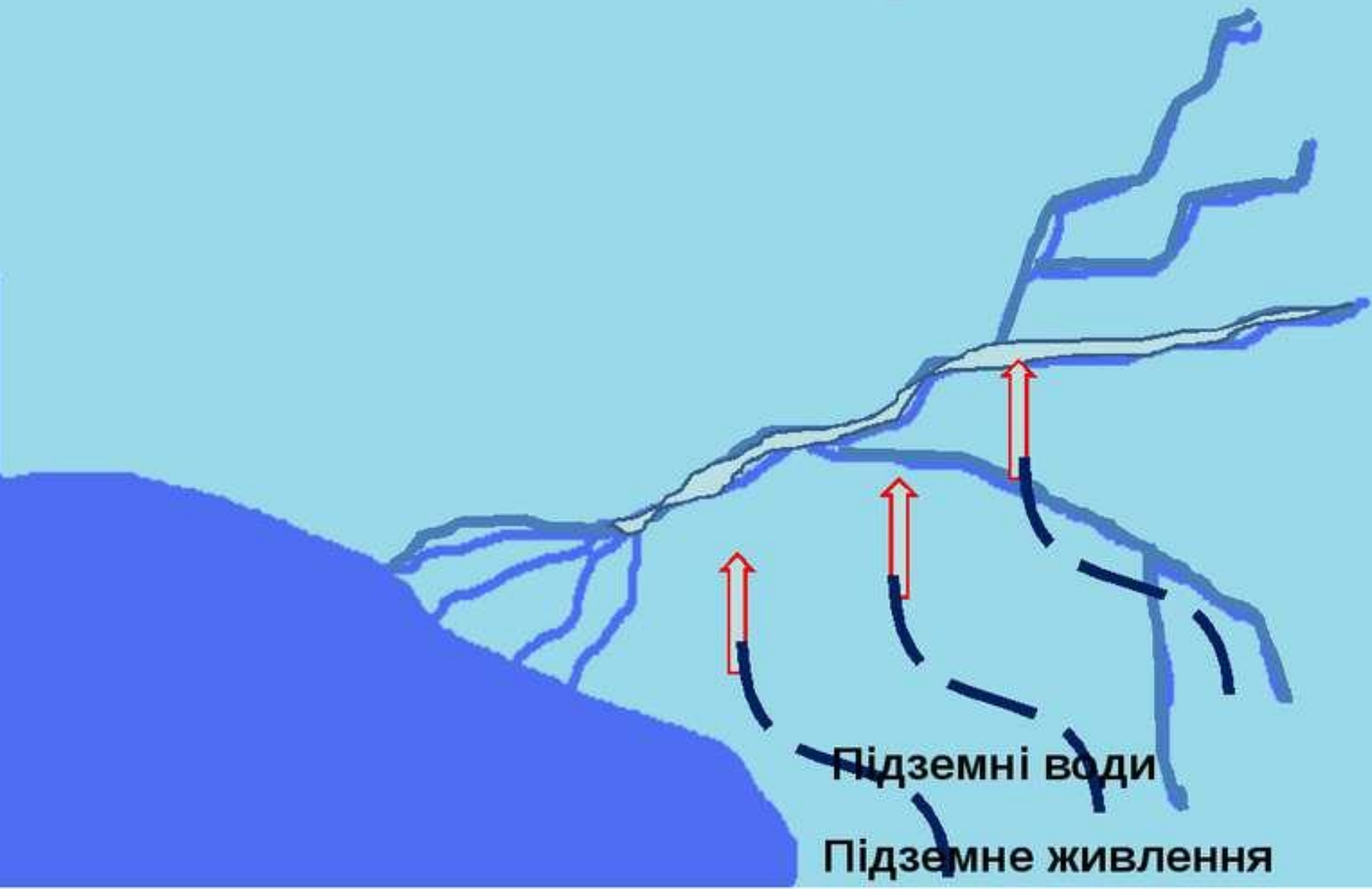
3. Живлення рік. Класифікація рік за їх живленням.

Живлення річок

Річки можуть мати різні типи живлення.

Живлення річок

Для рік в умовах теплого клімату основним видом живлення є **дощове**. Стік найбільших річок світу таких, як *Амазонка, Ганг, Брахмапутра, Меконг* – формується на основі дощових вод. Дощовий вид живлення в глобальному масштабі є найголовнішим.

За ступенем важливості **друге місце** займає **сніговий вид живлення**. У районах з помірним кліматом сніговий вид живлення відіграє дуже важливу роль.

Третє місце по об'єму надходження води в ріки займає **підземне живлення**. Остання місце по важливості відводиться на **льодовикове живлення** (біля 1 % стоку рік світу).

Більшість річок земної кулі мають **мішане живлення**. Так називають тип живлення, при якому жодне джерело надходження води не становить більше як 50 %. Якщо величина одного з джерел становить від 50 до 80 %, то його називають переважаючим, якщо понад 80 %, — виключним.

Мал. 123. Особливості живлення і режиму річок

Класифікації річок за живленням

О.І. Воєйковим. Всі ріки світу він поділив на 9 типів, об'єднавши їх у 4 групи:

- ▶ I - річки, які живляться талими водами;
- ▶ II - річки, які живляться дощовими водами;
- ▶ III - річки, які пересихають;
- ▶ IV - річки підльодовикового живлення.

Класифікації річок за живленням

О.І. Воєйковим. Воєйковим. Всі ріки світу він поділив на 9 типів, об'єднавши їх у 4 групи:

- ▶ I - річки, які живляться талими водами;
- ▶ II - річки, які живляться дощовими водами;
- ▶ III - річки, які пересихають;
- ▶ IV - річки підльодовикового живлення.

Класифікації річок за живленням

О.І. Воєйковим. Всі ріки світу він поділив на 9 типів, об'єднавши їх у 4 групи:

- ▶ I - річки, які живляться талими водами;
- ▶ II - річки, які живляться дощовими водами;
- ▶ III - річки, які пересихають;
- ▶ IV - річки підльодовикового живлення.

Класифікація річок за водним режимом запропонована **П.С. Кузіним** (1960) включає такі типи:

1. ріки з повеннями (переважного снігового живлення);
2. ріки з повеннями і паводками (снігове і дощове живлення);
3. ріки з паводками (дощове живлення).

